

TÜRKİYE'DE BÜTÇE AÇIĞI VE CARİ İŞLEMLER AÇIĞI (İKİZ AÇIK) İLE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNİN ANALİZİ (1990-2023 DÖNEMİ)

AN ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN BUDGET DEFICIT AND CURRENT ACCOUNT DEFICIT (TWIN DEFICIT) AND ECONOMIC GROWTH IN TÜRKİYE (THE PERIOD OF 1990-2023)

Fazlı YILDIZ¹, Tuğçe ÇANDIR²

¹Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, fazli.yildiz@balikesir.edu.tr, Orcid:0000-0003-1387-7883

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye ABD, tugcee_candr@hotmail.com Orcid:0000-0009-8965-5532

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

Bütçe Açığı, Cari İşlemler Açığı,
Ekonomik Büyüme, ARDL Analizi

Jel Kodları: H62, F32, O47, C32

Makale Geçmişi:

Başvuru Tarihi: 22 Nisan 2025
Düzeltilme Tarihi: 29 Mayıs 2025
Kabul Tarihi: 3 Haziran 2025

ARTICLE INFO

Keywords

Budget Deficit, Current Account
Deficit, Economic Growth, ARDL
Analysis

Jel Codes: H62, F32, O47, C32

Article History:

Received: 22 April 2025
Received in revised form:
29 May 2025
Accepted: 3 June 2025

ÖZET

Ekonomik istikrar açısından ekonomik büyüme ile bütçe açığı ve cari açık ilişkisinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'de 1990-2023 döneminde bütçe açığı ve cari açığın ekonomik büyüme üzerinde uzun dönem ve kısa dönemli etkisi analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarında değişkenler arasında uzun dönemli bir eşbütünleşme ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. ARDL analizi uzun dönem sonuçlarında bütçe açığı ile ekonomik büyüme arasında negatif, cari açık ile ekonomik büyüme arasında ise pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uzun dönemde bütçe açığı %1 arttığında ekonomik büyüme oranı %0,38 düzeyinde azalmakta, cari açık %1 arttığında ise ekonomik büyüme oranı %0,77 oranında artış göstermektedir. Hata düzeltme modeli sonuçlarında, kısa dönemde bütçe açığının birinci farkının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin uzun dönemde olduğu gibi negatif, cari açığın birinci farkının birinci gecikmesinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ise pozitif yöndedir. Araştırmanın ampirik bulguları, bütçe açığının ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini öne süren Neoklasik Yaklaşımı desteklemektedir. Ayrıca sonuçlar, Türkiye ekonomisinde yüksek ekonomik büyüme rakamlarına yüksek cari açık verilen dönemlerde ulaşıldığına işaret etmektedir.

ABSTRACT

Determining the relationship between economic growth and budget deficit and current account deficit is important for economic stability. This study analyzes the long-run and short-run effects of budget deficit and current account deficit on economic growth in Türkiye for the period 1990-2023. The results of the study show that there is a long-run cointegration relationship between the variables. In the long-run results of ARDL analysis, it is concluded that there is a negative relationship between budget deficit and economic growth, while there is a positive relationship between current account deficit and economic growth. In the long run, when the budget deficit increases by 1%, the economic growth rate decreases by 0.38%, while when the current account deficit increases by 1%, the economic growth rate increases by 0.77%. In the error correction model results, the effect of the first difference of the budget deficit on economic growth in the short run is negative as in the long run, while the effect of the first lag of the first difference of the current account deficit on economic growth is positive. The empirical findings of the study support the Neoclassical Approach which argues that budget deficit has a negative impact on economic growth. Moreover, the results indicate that high economic growth figures in the Türkiye economy are achieved in periods of high current account deficit.

Atf yapmak için / To cite: Yıldız, F. & Çandır, T. (2025). Türkiye'de bütçe açığı ve cari işlemler açığı (ikiz açık) ile ekonomik büyüme ilişkisinin analizi (1990-2023 dönemi). *Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15, 65-75. DOI: 10.58627/dpuiibf.1681572

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede bütçe açığı ve cari açık arasında yakın bir ilişkinin varlığı saptanmaktadır. Bütçe açığı (mali açık), kamu harcamalarının kamu gelirlerinden fazla olması durumunu ifade etmektedir. Cari açık ise bir ülkenin mal ve hizmet ithalatının, ihracatından fazla olması sonucu ortaya çıkan açık şeklinde ifade edilmektedir.

Cari işlemler dengesi, belirli bir dönemde ülkenin yurt dışından elde ettiği cari kazançlar ile yurt dışına olan cari ödemeler arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Bir ekonomide bu iki durumun varlığı teoride “ikiz açıklar hipotezi” olarak adlandırılmaktadır (Özdamar, 2015: 166).

İkiz açık hipotezi iktisadi literatürde “Geleneksel Keynes Yaklaşımı” ve “Ricardocu Denklik Teorisi” ile açıklanmaktadır. Keynesçi Yaklaşım, bütçe açıklarının tüketim harcamaları ile (yurt içi harcama) ile ulusal geliri desteklediğini ve bu durumunda ticaret açığını beraberinde getirdiğini ileri sürmektedir. Bir başka ifadeyle bütçe açığındaki bir artış, yurt içi harcamaya bağlı olarak ithalatla bir artış teşvik mekanizması sunarak dış hesap açığını ortaya çıkaracaktır. Bu yaklaşıma göre dış hesap açığının (cari açık) kötüleşmesinin önemli bir kısmı büyük bütçe açıklarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır veya bütçe açığından dış hesap açığına doğru nedensellik ilişkisinin oluşmasına neden olmaktadır (Azizi ve Faraji, 2025: 3). Diğer yaklaşım Ricardocu Denklik Teorisi ise bütçe açıkları ile cari açıklar arasında herhangi bir nedensel ilişkinin bulunmadığını varsaymakta ve ikiz açık hipotezini reddetmektedir (Aydın ve Afsal, 2018: 232). Ricardo eşdeğerliğini dikkate alan modeller, bütçe açığındaki ani bir dışsal artışın özel sektör tasarruflarında eşit bir artışa yol açacağını, bütçe açığını artıran bir hükümetin birikmiş borcunun geri ödemesinin net dış hesap açığı veya dış borçlanmadan ziyade özel tasarruflardaki bir artışla finanse edileceğini belirtir. Bu nedenle, bu teoriye göre bütçe açığı ile cari hesap açığı arasında nedensel bir ilişki olmayacaktır (Azizi ve Faraji, 2025: 3).

Eğilmez (2012), Türkiye ekonomisinde ikiz açık hipotezine ilişkin yaptığı değerlendirmede “cari açık ile bütçe açıkları arasındaki neden sonuç ilişkisinin bulunduğunu, cari açığın kamu kesimindeki gider gelir dengesindeki açıktan (bütçe açığı) kaynaklandığını ve cari açığın da bütçe açıklarını beslediğini” ifade etmektedir. Türkiye ekonomisinde uzun dönemli ikiz açığın varlığı kamu kesimini hem iç hem de dış borçlanmaya, özel kesimi ise dış borçlanmaya zorlamaktadır (Eğilmez, 2020: 253). Eğilmez (2018), Türkiye’nin 2000’lerin başlarına kadar bütçe açıkları ile ortalama %5 büyüme oranını gerçekleştirdiğini, 2000 sonrası dönemde ise özel kesim açıkları ve özel kesim dış borçlanması ağırlıklı bir modelle büyüme politikalarını yönettiğini, bu dönemde ikiz açıktaki sorunun bütçe açığından cari açığa yöneldiğini değerlendirmektedir.

Bu çalışmanın genel amacı, Türkiye’de 1990-2023 döneminde bütçe açığı ve cari açığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ekonomik teori ve ampirik araştırmaya dayanarak tespit etmek; ekonomik büyüme, bütçe açığı ve cari açık arasında uzun dönemli ve kısa dönemli bir ilişkinin varlığını analiz etmektir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünü takip eden birinci bölüm araştırmanın teorik çerçevesinin sunulduğu, ikinci bölüm literatürdeki yerli ve yabancı çalışmaların kronolojik bir sıralama ile gruplandırılarak ulaşılan sonuçların tartışıldığı, üçüncü bölüm hipotez, veri yöntem ve ampirik sonuçların tartışıldığı bölümdür. Sonuç bölümünde ise bulgular çerçevesinde çıkarımlar ve geliştirilen öneriler sunulmuştur.

1. TEORİK ÇERÇEVE

Genel olarak, bütçe açıklarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisine ilişkin üç farklı ekonomik düşünce okulunun yaklaşımı vardır. Bu yaklaşımlar Keynesçi, Neoklasik ve Ricardocu yaklaşımlardır. Keynesçi teori bütçe açıkları ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğunu savunurken, Neoklasik okul tam tersini, Ricardocu yaklaşım ise iki değişken arasındaki ilişkinin nötr olduğunu iddia etmektedir (Bernheim, 1989: 55).

Keynesçi Düşünce Okulu, ekonomide atıl kaynakların yanı sıra kredi kısıtlı bireylerin varlığını da varsayarak, artan kamu harcamaları ile oluşacak mali açığın belirli bir faiz düzeyinde toplam talepte, özel yatırımlarda ve tasarruflarda artışa yol açmasından dolayı bütçe açıklarının ekonomik büyümeyi artırarak olumlu etki yarattığını savunmaktadır (Bernheim, 1989: 60). Bu düşünce okulu, yetersiz toplam talep koşullarında bütçe açığının talebi ve büyümeyi arttırabileceği, kamu harcamalarının özel yatırımlara tamamlayıcı yönde (crowding in) etkide bulunacağını, üretimdeki artışlar yoluyla sermaye birikimini ve büyümeyi hızlandıracağını varsaymaktadır (Wray ve Lin, 2024: 2-3). Keynesyen teoriye göre, bütçe açığı ekonomik durumu iyileştirmek ve toplumsal refahı maksimize etmek için bir araç olarak kullanılır. Bu yaklaşım, bütçe açığı ile reel büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğunu desteklemektedir (Dritsakis ve Stamatiou, 2016: 66). Neoklasik Yaklaşımına göre, kamu açıklarındaki artış ile ortaya çıkan borçlar faiz oranlarında artışa neden olur ve daha yüksek faiz oranları özel yatırımları dışlayarak ekonomik büyümeyi geciktirir (Bernheim, 1989: 58). Neoklasikler bütçe açığının ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini öne sürerken, Keynesyenler ise bütçe açıklarının ekonomik büyüme ile pozitif bir ilişkiye sahip olduğunu

varsaymaktadırlar (Nkrumah ve ark., 2016: 30). D. Ricardo tarafından önerilen ve Barro (1989) tarafından geliştirilen Ricardocu Yaklaşım ise, vergiyle veya borçlanma ile finanse edilen bütçe açıklarının ekonomi üzerinde eş değer etkilere sahip olduğunu savunmuştur. Ricardocu Yaklaşım, artan kamu harcamaları sonrasında hükümet tasarrufundaki bir azalmanın yani oluşacak bütçe açıklarının borçlanmayla mı, yoksa vergilerle mi finanse edildiğine bakılmaksızın hane halklarının aynı tepkiyi göstereceğini değerlendirmektedir (Barro, 1989: 39-40). Bu yaklaşımda, bütçe açığının şimdi veya daha sonraki bir aşamada ödenebileceği, açık bütçe politikasından kaynaklanan vergi kesintilerinin tüketim ve tasarruflar üzerinde etkisinin olmadığı varsayılmıştır. Genel olarak bütçe açıklarının yatırımlar, tasarruflar ve ekonomik performans üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı görüşü hakimdir (Dritsakis ve Stamatou, 2016: 66).

Cari işlemler açığının ekonomik büyüme üzerindeki etkisine ilişkin literatürde üç farklı sonuca ulaşıldığı gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar; ekonomik büyümenin cari işlemler dengesinin nedeni olması, cari işlemler dengesinin ekonomik büyümenin nedeni olması ve iki değişken arasında ilişkinin olmadığı durumlardır. İlk iki sonuç, genellikle gelişmekte olan ekonomilerde yüksek gelişme potansiyeli, ithalat artışı ve ithal bağımlılık düzeylerinin yüksek olmasına bağlı cari açık ile ekonomik büyüme süreçlerinin karşılıklı ilişkilendirilmesini zorunlu kılmaktadır (Songur ve Yaman, 2013: 222). Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, ekonomik büyüme sürecinde hızlı ve istikrarlı büyüme ile büyüme için yetersiz iç kaynaklara sahip olma ikilemi ile karşı karşıyadırlar. Bu ikilem, yetersiz iç kaynaklara dayalı düşük büyüme veya dış satın alım yoluyla yetersiz kaynakları telafi ederek büyümeyi devam ettirmek şeklinde iki seçeneği zorunlu kılmaktadır. Bu seçenekler ülke içi dengeyi dış denge ile birlikte değerlendirmeyi ve cari işlemler dengesini dikkate almayı gerektirir (Aydın ve Esen, 2016: 186). Gelişmekte olan ülkelerde üretim faaliyetlerinde ithalat yolu ile girdi kullanımının yüksek olması ve ihracatın ithalata bağımlı olması, ekonomik büyüme oranlarındaki artışlara paralel cari işlemler dengesinde bozulmalara neden olmaktadır (Ercan ve Küçüköğlu, 2020: 61-62).

Türkiye’de cari açık ile ilgili bulgular, büyüme oranındaki artışın cari işlemler açığını yükselttiği ve büyümenin düştüğü yıllarda ise ithalat oranlarının düşmesine bağlı olarak cari işlemler açığında da düşüşlerin olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular sonucunda, cari açığın ekonomik büyümenin bir sonucu olduğu yönünde değerlendirme yapma imkânı sunmaktadır. Türkiye ekonomisinde son dönemlerde yüksek büyüme rakamlarına yüksek cari açık verilen dönemlerde ulaşılmıştır (Yenipazarlı ve Karaca, 2022: 246). Türkiye’de ekonomik büyüme ile cari açık arasındaki ilişki, üretim sürecinde yüksek miktarda ithal girdi kullanılarak ithalata dayalı bir büyüme süreci izlenmesinden kaynaklanmaktadır. 1994 ve 2001 krizlerinin en önemli nedenlerinden birinin cari açığın GSYH’ya oranının belirli bir kritik eşiği (3,5%, 4%) aşması olduğu genel olarak kabul edilmektedir (Aydın ve Esen, 2016: 187).

Eğilmez (2013), Türkiye ekonomisinde 2000 yılı öncesi dönemde ekonomi politikalarında bütçe açığı ve kamu borçlanması ağırlıklı politikalar ön planda iken, 2000 yılı sonrası dönemde ekonomi politikalarının özel sektör ağırlıklı dış borçlanma ve cari açık yönelimli olduğunu değerlendirmektedir. Eğilmez (2016), 1980 sonrası dönemde 2000’lere kadar yüksek bütçe açıklarının kamu borçlanması ile finansmanına dayalı gevşek maliye politikası uygulamalarının, 2001 Şubat Krizi sonrasında ise bütçe açıkları azaltılarak kamu borçlanması gereksiniminin düşürüldüğü ve mali disiplin ağırlıklı bir maliye politikası yaklaşımının izlendiği bir dönem yaşandığını belirtmektedir. Bu dönem kamu kesimi ağırlıklı büyüme modelinden özel kesim ağırlıklı bir büyüme modeline geçilen, özel kesim dış borçlarında ve cari açıda artışın yaşandığı bir dönem olarak değerlendirilmektedir (Eğilmez, 2016).

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Bütçe açığı ve cari açığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisi farklı dönem aralıklarında Türkiye veya farklı ülke(ler) örnekleminde birçok ampirik çalışmaya konu olmuştur. Ampirik çalışmalarda ulaşılan sonuçlar kullanılan yöntem, dönem ve örneklem özelinde farklılıklar göstermektedir. İncelenmiş ampirik literatür iki kategoride sınıflandırılarak kronolojik sıralama ile sunulmuştur.

a- Bütçe Açıkları ve Ekonomik Büyüme İlişisine Yönelik Ampirik Literatür

Sürekli artış gösteren kalıcı bütçe açıkları araştırmacıların mali politikalar hakkındaki teorilere ve kanıtlara olan ilgisini artırmıştır. Çalışmanın bu bölümü bütçe açıkları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye yönelik incelenmiş ampirik literatürü gözden geçirmektedir. Bütçe açıkları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi bir dizi ekonomik değişken ve farklı tekniklerle ampirik olarak araştıran literatürdeki çalışmalardan;

Karras (1994), çalışmasında 1950-1989 dönemi için 32 ülkede bütçe açıklarının ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkisi olduğunu ve bütçe açıklarının enflasyonist etki oluşturmadığına ilişkin kanıtlara ulaşmıştır. Nelson ve Singh (1994), 1980-1989 döneminde 70 gelişmekte olan ülkede bütçe açığının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini negatif yönde belirlemiştir. Ball ve Mankiw (1995), ABD’de 1960-1994 döneminde bütçe açığı ile ekonomik büyüme arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu, bütçe açığı olan ekonomilerin bütçe fazlası olan ekonomilere göre daha düşük büyüme oranlarına sahip olduğunu değerlendirmiştir.

Gupta ve ark. (2005), 1990-2000 yılları arasında 39 düşük gelirli ülkede bütçe fazlalarının hem kısa hem de uzun dönemde genellikle daha yüksek ekonomik büyümeyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hussain ve Ahmad (2015) çalışmalarının sonuçları, 1971-2007 döneminde Pakistan'da doğrudan yabancı yatırımlar ile ekonomik büyüme ve ekonomik büyüme ile bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik ilişkilerinin yanı sıra, ekonomik büyüme ile bütçe açığı arasında uzun dönemli bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Bökemeier (2015), 2004 yılında birliğe katılan sekiz AB ülkesinde 1996-2012 döneminde bütçe açığı ile ekonomik büyüme arasında negatif ilişki olduğunu belirlemiştir. Dritsakis ve Stamatou (2016), 1995-2012 döneminde Baltık ülkelerinde (Estonya, Letonya ve Litvanya) uzun dönemde bütçe açığı ile ekonomik büyüme arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Nayab (2015), Pakistan ekonomisinde 1976-2007 döneminde bütçe açığının ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğu, bütçe açığı ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi bulunmadığı sonucuna varmıştır. Navaratnam ve Mayandy (2016), 1980-2014 döneminde seçilmiş Güney Asya ülkelerinde (Bangladeş, Hindistan, Nepal, Pakistan ve Sri Lanka) mali açığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada elde edilen sonuçlar, mali açığın incelenen Güney Asya ülkelerinde, Nepal hariç ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu doğrulamıştır; Nepal ise olumlu etkiyi doğrulamıştır.

Nkrumah ve ark. (2016), Gana'da 2000-2015 döneminde bütçe açıklarının ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu, uzun vadede bütçe açığında %1'lik bir artışın reel GSYH'da %3'lük bir düşüşe yol açtığını ve bütçe açığından ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunduğunu belirlemişlerdir. Molocwa ve ark. (2018) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları, 1997-2016 yılları arasında BRICS ülkelerinde bütçe açığı, enflasyon ve ekonomik büyüme değişkenleri arasında uzun dönemli pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca, BRICS ülkelerinde bütçe açığı ve ekonomik büyüme arasında iki yönlü nedensel bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Mohanty (2020), Hindistan'da 1970-71 ile 2018-19 yılları arasında mali açık ve gelir açığının hem uzun hem de kısa dönemde ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu gözlemlemiş ve yüksek mali açıkların daha düşük büyümeye yol açtığını belirtmiştir. Karadeniz (2021), mali kural uygulaması olan gelişmekte olan seçilmiş 14 ülkede 1994-2019 döneminde, bütçe açığının ekonomik büyüme üzerinde azaltıcı, cari açık üzerinde ise arttırıcı yönde etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Galodikwe ve Mah (2023), Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'da ekonomik büyüme ve bütçe açığı arasında negatif bir ilişkinin olduğunu vurgulamaktadır. Akıncı ve Erasa Akça (2024), Türkiye'de 2006-2023 yılları arasında bütçe açıklarıyla ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Keynesyen, Ricardocu ve Neoklasik Yaklaşım çerçevesinde incelemişlerdir. Çalışmada, Türkiye'de bütçe açıklarında meydana gelen azalmanın ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği, ekonomik büyümenin azaldığı dönemlerde de bütçe açıklarının artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları çerçevesinde Türkiye'de mali disiplinin sağlanması için kamu gelirlerinin artırılması ve kamu harcamalarında verimliliğin ve etkinliğin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Kurt (2024), AB ülkeleri ve Türkiye'de 2002-2020 döneminde panel eşik regresyon analizi ile bütçe açığındaki azalışların ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif yönde olduğunu tespit etmiştir. Nguluwe ve Dunga (2024), 1980-2018 döneminde Malavi'de bütçe açıklarının ekonomiyi canlandırdığını, diğer bir ifadeyle bütçe açıklarının ekonomik büyüme üzerinde tutarlı bir pozitif etkisi olduğunu ortaya koyarak, bütçe açıklarının ekonomiyi canlandırdığını öne süren Keynesçi teoriyi doğrulayan sonuca ulaşmışlardır.

b- Cari Açık ve Ekonomik Büyüme İlişkisine Yönelik Ampirik Literatür

Cari açık üzerine tartışmalar çoğunlukla sürdürülebilirliği üzerine yoğunlaşmaktadır. Son zamanlarda bu tartışmalar özellikle gelişmekte olan ülkelere hızla artmış ve bu konu üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır. Literatürdeki ampirik çalışmalar cari hesap açıklarının/dengelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisine dair farklı sonuçları göstermektedir. Bazı çalışmalar gelişmekte olan ekonomilerin büyümeyi hızlandırmak için genellikle cari hesap açıklarıyla çalıştığını öne sürerken, bazı çalışmalar ise cari açıkla çalışmanın büyümeyi engellediğini öne sürmektedir. Literatürde cari açık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ampirik olarak inceleyen çalışmalardan;

Telatar ve Terzi (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye'de 1991-2005 döneminde ekonomik büyüme oranından cari işlemler dengesine doğru tek yönlü ve negatif bir nedensel ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Aydın ve Esen (2016) çalışmalarındaki sonuca göre, Türkiye'de 1999:Q2-2014:Q2 döneminde ekonomik büyüme için cari açık eşik değerini %4 olarak belirlenmiş ve bu eşik üzerinde herhangi bir cari açık oranı ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etkiye sahipken, bu eşik altındaki oran ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Şit ve Alancioğlu (2016) çalışmasında, Türkiye'nin 1980-2014 dönemine ait GSYH ve cari denge verilerini kullanılarak iki değişken arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Ayrıca, etki tepki analizi sonucunda cari açığın ekonomik büyüme üzerinde negatif etkiye sahip olduğu ve ekonomik büyümenin cari açığı artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Musisinyani ve ark. (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, 1980-2013 dönemindeki Zimbabwe'de cari işlemler dengesi ile GSYH arasında pozitif bir ilişki belirlenmiştir.

Ogunniyi ve ark. (2018), Cezayir, Nijerya ve Mısır'da cari açığın ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini, Güney Afrika'da ise cari açığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin pozitif olduğunu tespit etmişlerdir. Özer ve ark. (2018) araştırma sonuçları, Karadağ'da 2011Q1:2016Q4 döneminde cari hesap açığı ile ekonomik büyüme arasında hem kısa dönem hem de uzun dönemde nedensel bir ilişkiyi doğrulamaktadır. Cari açığın GSYH büyüme oranı üzerinde kısa dönemli etkisinin negatif yönde, uzun dönemli etkisinin ise pozitif yönde olduğunu göstermiştir. Yıldız (2019) çalışmasında, Türkiye'de 1998:Q1-2017:Q4 döneminde VAR analizine dayalı yapılan araştırma sonuçlarında, ekonomik büyümenin cari işlemler dengesindeki değişime ve cari işlemler dengesinin ekonomik büyümedeki değişime azalan tepki verdiği; nedensellik analizi sonuçlarında ise cari işlemler dengesinden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu belirlenmiştir.

Ercan ve Küçükoğlu (2020), Türkiye'de 2000-2019 yılları ekonomik büyüme oranındaki artışın cari açığı yükselttiğini, ekonomik büyümenin düştüğü yıllarda ise ithalatla birlikte cari açığın düştüğü sonucuna ulaşmışlardır. Mugo ve ark. (2021), Kenya'da 1980-2016 döneminde cari işlemler açığı ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü uzun dönemli bir ilişki ve çift yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yenipazarlı ve Karaca (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye'de 1981- 2021 yılları arasında ekonomik büyüme ile cari işlemler dengesi arasında ve bütçe dengesi ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Monamodi (2024), Güney Afrika'da 2015Q1:2022Q4 döneminde cari işlemler açığının hem uzun hem de kısa dönemde ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediğini belirlemiştir.

3. HİPOTEZ, VERİ, YÖNTEM, ANALİZ VE BULGULAR

3.1. Araştırma Soru ve Hipotezleri

Bu çalışma aşağıdaki *araştırma sorusunu* cevaplamayı amaçlamaktadır:

-Ekonomik teori ve ampirik araştırma açısından Türkiye'de 1990-2023 döneminde bütçe açığı ve cari açık ekonomik büyümenin temel belirleyicileri olabilir mi?

-Türkiye'de 1990-2023 döneminde ekonomik büyüme, bütçe açığı ve cari açık arasında uzun dönemli ve kısa dönemli bir ilişki var mıdır?

Yukarıda özetlenen sorun ve araştırma hedeflerine ilişkin olarak araştırmanın *hipotezleri* şu şekilde belirlenmiştir:

i- H_{01} ; Bütçe açığı ve cari açık ekonomik büyümenin belirleyicilerinden değildir.

H_{11} ; Bütçe açığı ve cari açık ekonomik büyümenin belirleyicilerindendir.

ii- H_{02} ; Ekonomik büyüme, bütçe açığı ve cari açık arasında uzun dönemli ve kısa dönemli bir ilişki yoktur.

H_{12} ; Ekonomik büyüme, bütçe açığı ve cari açık arasında uzun dönemli ve kısa dönemli bir ilişki vardır.

3.2. Veri ve Yöntem

Bu araştırma, ekonomik büyümenin bütçe açığı ve cari açık tarafından anlamlı bir şekilde belirlenip belirlenmediği üzerine tasarlanmıştır. Araştırma tahmin ve analizleri gerçekleştirmek için zaman serisi verilerine dayalı nicel bir araştırma olarak tasarlanmış ve tüm değişkenler için zaman çerçevesi 1990-2023 olarak belirlenmiştir. Araştırmada, Türkiye ekonomisinde 1990-2023 döneminde ekonomik büyüme ile bütçe açığı ve cari açık arasında uzun dönemli ve kısa dönemli ilişkinin birim kök testi, eşbütünleşme analizi, ARDL analizi (Dağıtılmış Gecikmeli Otoregresif Model) ve hata düzeltme mekanizması incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, analiz için 1990-2023 dönemi zaman serisi verileri güvenilirlik ve doğrulama adına Dünya Bankası ile Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı veri tabanlarından elde edilmiş, tüm değişkenler için açık erişimli yıllık veriler kullanılmış ve veri tanımları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Değişkenlere İlişkin Açıklamalar

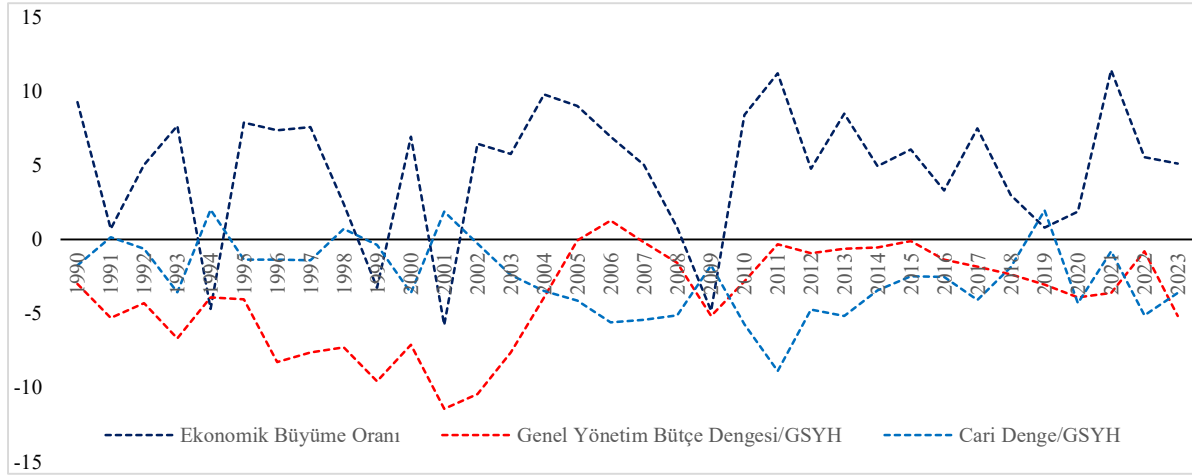
Kodu	Açıklama	Değişken	Dönem	Veri Kaynağı
EB	Ekonomik Büyüme Oranı	Bağımlı	1990-2024 Yıllık	The World Bank
BA	Genel yönetim bütçe açığının GSYH'ya oranı	Bağımsız	1990-2024 Yıllık	CB Strateji ve Bütçe Başkanlığı
CA	Cari işlemler açığının GSYH'ya oranı	Bağımsız	1990-2024 Yıllık	The World Bank

Veri Kaynakları:
EB: GDP growth (annual %), <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>, (Erişim Tarihi: 13.03.2025).
BA: Genel Yönetim Bütçe Açığı/GSYH (1999-2024):<https://www.sbb.gov.tr/yillar-bazinda-genel-devlet-istatistikleri/>, GY Bütçe Açığı/GSYH(1990-1998):<https://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/>, (Erişim Tarihi: 13.03.2025).
CA: Current account balance (% of GDP), <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.GD.ZS>, (Erişim Tarihi: 13.03.2025).

Araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla oluşturulan model 1 nolu denklemde gösterilmiştir. Modelde EB ekonomik büyüme değişkenini, BA değişkeni genel yönetim bütçe açığının GSYH'ya oranını, CA değişkeni cari işlemler açığının GSYH'ya oranını ve ε_i ise hata terimlerini temsil etmektedir.

$$EB = \beta_0 + \beta_1 BA + \beta_2 CA + \varepsilon_i \quad (1)$$

Araştırmada serilerin durağanlığını belirlemek için Augmented Dickey-Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) birim kök testleri kullanılmıştır. Devamında, ARDL analizi ile seriler arasındaki eşbütünlüşme ilişkisi incelenmiş, uzun dönem ve kısa dönem katsayıları tahmin edilmiştir. Türkiye’de 1990-2023 dönemine ait ekonomik büyüme oranı, genel yönetim bütçe dengesinin GSYH'ya oranı ve cari işlemler dengesinin GSYH'ya oranını gösteren zaman yolu grafiği aşağıda Grafik 1’de ve değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler ile korelasyon matrisi Tablo 2’de gösterilmiştir.

Grafik 1: Türkiye’de 1990-2023 Dönemi Ekonomik Büyüme, Genel Yönetim Bütçe Dengesi/GSYH ve Cari İşlemler Dengesi/GSYH

Kaynak: Yazarlar tarafından araştırmada kullanılan verilere dayalı oluşturulmuştur.

Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin yukarıda gösterilen zaman yolu grafiği ve Tablo 2’de verilen tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde; Türkiye’de 1990-2023 döneminde ekonomik büyüme oranı ortalaması %4.78, bütçe açığının GSYH'ya oranı ortalaması %3.93 ve cari açığın GSYH'ya oranı ortalaması %2.59’dur. 1990-2023 döneminde ekonomik büyüme oranının en yüksek olduğu yıl 2021 (%11.44), yıllık bütçe açığının en yüksek olduğu yıl 2001 (%11.45) ve cari açığın en yüksek olduğu yıl ise 2011 (%8.87) yılıdır. Türkiye’de 1990-2023 döneminde değişkenlere ilişkin değerlerin en düşük olduğu yıllar ise; ekonomik büyüme oranında 2001 yılı (%-5.75), bütçe açığında 2006 yılı (%-1.28, bütçe fazlası) ve cari açıktaki 1994 (%-2.01, cari fazla) yılıdır. Korelasyon matrisinde ise ekonomik büyüme oranı ile cari açık oranı arasında pozitif yönlü bir ilişki, ekonomik büyüme oranı ile bütçe açığı oranı arasında ise negatif yönlü bir ilişkinin varlığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, bütçe açığı ile cari açık arasındaki ilişki negatif yönlü olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Matrisi

	EB	BA	CA
Ortalama	4.784526	3.929511	2.594410
Medyan	5.648317	3.753426	2.509861
Maksimum	11.43940	11.45068	8.870208
Minimum	-5.750007	-1.279173	-2.013770
St. Sapma	4.456738	3.292595	2.505469
Gözlem	34	34	34
Korelasyon Matrisi			
EB	1		
BA	-0.344486	1	
CA	0.5426012	-0.614309	1

3.3. Analiz ve Bulgular

Dickey ve Fuller (1981) tarafından geliştirilen ADF testi, durağanlığı araştırılacak serinin regresyonunu, kendi gecikmeli değerini ve farklarını içerir. Birim kök testinde, her serinin gecikme uzunluğu Akaike ve Schwartz bilgi kriterlerine göre seçilebilir. ADF testinde, sıfır hipotezi serinin düzey değerinde birim kök içerdiğini belirtir, δ katsayısı istatistiksel olarak anlamlıysa sıfır hipotezi reddedilir ve seri durağan kabul edilir (Kızılgöl, 2006: 57). Phillips ve Peron (1988) tarafından geliştirilen PP testi ile ADF testindeki hatalardan kaynaklanan seri korelasyon ve değişen varyans sorunu ortadan kaldırılmıştır. PP testinde temel hipotez, birim kök olduğudur. Bu testte hipotezler $H_0: \alpha=0$ ve $H_1: \alpha<0$ 'dır. PP testinde test istatistiklerinin olasılık dağılımı ADF testi ile aynıdır (Çağlayan ve Saçaklı, 2006: 124).

Tablo 3: ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzy		Birinci Fark	
	ADF Test İst.	PP Test İst.	ADF Test İst.	PP Test İst.
EB	-6.081818 (0.0000)***	-7.135480 (0.0000)***	-9.674635 (0.0000)***	-34.43397 (0.0000)***
BA	-2.022142 (0.2764)	-2.052967 (0.2641)	-5.677481 (0.0000)***	-5.674943 (0.0000)***
CA	-3.859947 (0.0058)***	-3.936515 (0.0048)***	-9.477389 (0.0000)***	-12.43201 (0.0000)***
Kd.%1	-3.646342	-3.646342	-3.653730	-3.653730
Kd.%5	-2.954021	-2.954021	-2.957110	-2.957110
Kd.%10	-2.615817	-2.615817	-2.617434	-2.617434
Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde katsayıların birim kök içermediğini göstermektedir.				

Tablo 3 birim kök testi sonuçlarını vermektedir. Tablo 3'te görüldüğü üzere ADF ve PP test sonuçlarına göre, BA değişkeni düzey değerinde birim kök içerirken, birinci farkı alındığında durağan hale gelmektedir. EB ve CA değişkenleri ise hem düzey değerinde hem de birinci farklarında durağandır. ADF ve PP birim kök testleri sonuçlarına göre, değişkenlerden BA değişkeni düzey değerinde birim kök içermektedir. Değişkenlerin birinci farkı alındığında seri durağan hale gelmektedir. Buna göre, BA değişkeninin birinci farkı alındığında seri durağan hale gelmektedir. EB ve CA değişkenleri ise düzey değerinde ve birinci farklarında durağandır.

Modelde değişkenler farklı düzeylerde durağan olduğunda yani $I(0)$ ve $I(1)$ düzeyinde durağanlığa sahip olduklarında doğru tahminler yapılmasına olanak veren Pesaran ve Shin (1999) tarafından geliştirilen Dağıtılmış Gecikmeli Otoregresif Model (ARDL) kullanılmıştır. Pesaran ve Shin (1999), ARDL yaklaşımının küçük örneklem boyutlarında daha iyi performans gösterdiğini ve değişkenlerin $I(0)$ veya $I(1)$ olmasına bakılmaksızın uzun vadeli parametrelerin tutarlı tahminler verdiğini belirtmektedirler (Nazlioglu ve ark., 2014: 317). Pesaran ve ark. (2001), ARDL analizi ile seriler arasındaki eşbütünleşme ilişkisinin belirlenmesi için sınır testi yaklaşımını önermişlerdir. Sınır testi yaklaşımında hesaplanan F istatistiği sınırın üst seviyesinin üzerinde yer alıyorsa, H_0 reddedilir ve bu da bir eşbütünleşme ilişkisinin varlığını gösterir. Hesaplanan F istatistiği sınırın alt seviyesinin altında yer alıyorsa, H_0 reddedilemez ve bu da bir eşbütünleşme ilişkisi bulunmadığını destekler. Son olarak, F istatistiği alt ve üst sınırlar arasındaysa test kesin sonuç vermez (Nazlioglu ve ark., 2014: 318; Kara ve Küpeli, 2025: 58). Pesaran ve ark. (2001), sınır testi yaklaşımında değişkenlerin farklı durağanlık düzeylerinde eşbütünleşme ilişkisinin varlığının araştırılabileceğini belirtmişlerdir.

Tablo 4: ARDL Sınır Testi Sonuçları

F İstatistiği	6.064992 (0.0000)***	
k	2	
Anlamlılık Düzeyi	Kritik Değer	
	Alt Sınır	Üst Sınır
%1	4.13	5
%5	3.1	3.87
%10	2.63	3.35
ARDL (4, 0, 2) Modelin Tanısal Test Sonuçları		
R ² - Düzeltilmiş R ²	0.87379 - 0.85168	
Jarque-Bera Normality test	0.025901 (0.9871)***	
Ramsey RESET test - X^2 RAMSEY	1.616931 (0.1216)***	
Breusch-Pagan-Godfrey Heteroskedasticity test - X^2 BP	0.383649 (0.9174)***	
ARCH Heteroskedasticity test	0.337365 (0.5662)***	
Breusch-Godfrey LM test - X^2 BG	1.319269 (0.2907)***	
Cusum (Cusum ²)	İstikrarlı (İstikrarlı)	
Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir ve parantez içi değerler olasılık değerleridir.		

Tablo 4'te yer alan sınır testi sonuçlarına göre, model için hesaplanan F-istatistik değeri %1 anlamlılık düzeyinde alt ve üst sınır değerlerinden yüksektir. Bu durumda değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi olmadığını belirten sıfır hipotezi reddedilerek, değişkenler arasında uzun dönemli bir eşbütünleşme ilişkisi olduğu söylenebilir. ARDL (4, 0, 2) modelinin tanısal test sonuçlarına göre otokorelasyon ve değişen varyans sorununa rastlanmamıştır. Ayrıca modelde tanımlama hatasının bulunmadığı, modelin normal dağılıma sahip olduğu, CUSUM ve CUSUM² grafiklerinde ulaşılan sonuçlar modelin %5 anlamlılığı belirten %95 güven aralığında uzun dönemde istikrarlı bir özellikte olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 5: ARDL (4, 0, 2) Modeli Uzun Dönem Katsayıları

$EB = \beta_0 + \sum_{i=1}^a \beta_{1i} BA_{t-1} + \sum_{i=1}^b \beta_{2i} CA_{t-1} + \varepsilon_i$				
Değişkenler	Katsayı	t-istatistik	Standart hata	Olasılık (prob.) değeri
BA	-0.383467	0.142341	-2.694003	0.0136**
CA	0.773957	0.277534	2.788694	0.0110**
C (Sabit)	6.341074	1.192922	5.315583	0.0000

ARDL (4, 0, 2) modeli analiz sonuçlarında uzun dönemde bütçe açığı ile ekonomik büyüme arasında negatif yönde (%5 anlamlılık düzeyi) bir ilişkinin varlığı belirlenmiştir. Bu sonuca göre uzun dönemde bütçe açığı %1 arttığında ekonomik büyüme oranı %0,38 düzeyinde azalmaktadır. Ayrıca, uzun dönemde cari açık ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönde (%5 anlamlılık düzeyi) bir ilişki olduğu, cari açık %1 arttığında ekonomik büyüme oranında %0,77 oranında artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Modelde değişkenler arasındaki kısa dönemli ilişkiyi araştırmak için serilerin fark değerleri ile hata terimlerini esas alan Hata Düzeltme Modeli sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir. Hata düzeltme terimi katsayısı (ECT) kısa dönemde meydana gelen sapmanın uzun dönemde hangi düzeyde dengeye ulaşacağını göstermektedir ve katsayının yorumlanabilmesi için 0 ile -1 arasında negatif değer alması ve istatistiksel olarak anlamlı olması gerekir (Kara ve Küpeli, 2025: 61-62).

Tablo 6: ARDL (4, 0, 2) Hata Düzeltme Modeli Sonuçları

$\Delta EB = \beta_0 + \sum_{i=1}^a \beta_{1i} \Delta BA_{t-1} + \sum_{i=1}^b \beta_{2i} \Delta CA_{t-1} + \varepsilon_i$				
Değişkenler	Katsayı	t-istatistik	Standart hata	Olasılık (prob.) değeri
D(BA)	-0.821507	0.289147	-2.841137	0.0098***
D(CA)	-0.116298	0.255814	-0.454620	0.6540
D(CA(-1))	0.885902	0.282040	3.141053	0.0049***
CointEq(-1) [ECT]	-0.310086	0.406134	-4.703096	0.0001***

Hata düzeltme modeli sonuçlarında, kısa dönemde hata düzeltme terimi katsayısı negatif (-0.310086) ve istatistiksel olarak %1 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Bu durum kısa dönemde dengede oluşacak bir sapmanın %31'inin bir sonraki dönemde düzeltilerek uzun dönem dengesine ulaşılacağını göstermektedir. Sonuçlar bütçe açığının birinci farkının katsayısının uzun

dönemde olduğu gibi negatif ve anlamlı olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla bütçe açığı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki kısa dönemde negatif yönlüdür. Cari açığın birinci farkının katsayısı negatif ve istatistiksel olarak anlamsız, cari açığın birinci farkının birinci gecikmesinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ise pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Kısa dönemde cari açık ile ekonomik büyüme arasındaki pozitif yönlü ilişkinin bir dönem gecikme ile gerçekleştiği tespit edilmiştir. Genel olarak araştırmanın kısa ve uzun dönem sonuçları, bütçe açığı ve cari açık değişkenlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin benzer yönde olduğunu göstermektedir.

4. Sonuç

Türkiye ekonomisinde ekonomik istikrar açısından ekonomik büyüme ile bütçe açığı ve cari açık ilişkisinin belirlenmesi, bu değişkenlerin doğası gereği çok kırılgan olmaları ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyerek makroekonomik performansı azaltma potansiyeline sahip olmalarından dolayı önem arz etmektedir. Türkiye ekonomisinde ithalata bağımlılık düzeyinin yüksekliği ve yapısal olarak uzun dönemli ikiz açık koşullarının varlığı ekonomik büyüme hedeflerini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışmanın sonuçları itibarıyla mevcut ve potansiyel araştırmacılara, politika yapıcılara, ekonomik büyümeye ilişkin strateji ve program hazırlayanlar ile karar vericilere yol gösterici olması beklenmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye’de 1990-2023 döneminde bütçe açığı ve cari açığın ekonomik büyüme üzerinde uzun dönem ve kısa dönemli etkisi analiz edilmiştir. Öncelikle değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin olup olmadığı sınır testi yaklaşımı ile incelenmiş ve değişkenler arasında uzun dönemli bir eşbütünleşme ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Devamında ARDL analizi uzun dönem sonuçlarında bütçe açığı ile ekonomik büyüme arasında negatif yönde; cari açık ile ekonomik büyüme arasında ise pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uzun dönemde bütçe açığı %1 arttığında ekonomik büyüme oranı %0,38 düzeyinde azalmakta, cari açık %1 arttığında ise ekonomik büyüme oranı %0,77 oranında artış göstermektedir. Hata düzeltme modeli sonuçlarında, kısa dönemde bütçe açığının birinci farkının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin uzun dönemde olduğu gibi negatif, cari açığın birinci farkının birinci gecikmesinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ise pozitif yöndedir. Genel olarak, bütçe açığı ve cari açık değişkenlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin kısa ve uzun dönem sonuçlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçları çerçevesinde Türkiye’de bütçe dengesi ve cari işlemler dengesine ilişkin politika uygulama sonuçlarının ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemesine yönelik geliştirilen öneriler şunlardır:

- ✓ Kamu harcamalarının ekonomik büyümeye yüksek katkı sunacak sektörlerle tahsis sağlanarak, bütçe kaynaklarının daha üretken sermayenin oluşumu için etkin ve verimli kullanımı sağlanmalıdır.
- ✓ Bütçe dengesinin sağlanmasına yönelik güçlü mali disiplin hedefi doğrultusunda kamu maliyesinde harcama, gelir ve borçlanma politikaları yeniden dizayn edilmelidir.
- ✓ Bütçede mali dengesizlikleri azaltmaya yönelik gelir toplama performansını artırıcı ve harcama kontrollerini artırıcı politika önlemleri geliştirilmelidir.
- ✓ Türkiye ekonomisinde kısa ve uzun dönemde ekonomik büyümenin cari açık ile olan doğrusal ilişkisi ekonomik büyümenin cari açıkla olan bağımlılığını göstermektedir. Ekonomik büyümenin cari açığa olan bağımlılığını azaltmaya yönelik hammadde ve ara mal ithalatına olan bağımlılık azaltıcı politikalar tercih edilmelidir.
- ✓ Sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamaya yönelik cari işlemler dengesinin iyileştirilmesi amacıyla ülke içi tasarruflar artırılmalı, üretim ve ihracat ağırlıklı ekonomik model tercih edilmelidir.
- ✓ Cari işlemler dengesinde iyileşme sağlamak için ihracat gelirlerinde artış ve istikrarlı yabancı sermaye girişlerine yönelik politikalara odaklanılmalıdır.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları:

Birinci yazar: Literatür araştırması, yazım, verilerin derlenmesi ve ekonometrik analiz, bulguların yorumlanması, politika önerileri.

İkinci yazar: Literatür araştırması ve yazım kontrolü.

Çıkar Çatışması: Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akinci, A., & Erasa Akça, İ. (2024). Türkiye’de bütçe açıkları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Nedensellik analizi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 16(30), 62-71. <https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.1429454>
- Aydın, B., & Afsal, M. Ş. (2018). Türkiye’de ikiz açık hipotezi: Toda-Yamamoto nedensellik yaklaşımı. *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 2(2), 231-240. <https://doi.org/10.29216/ueip.463246>
- Aydın, C., & Esen, Ö. (2016). The threshold effects of current account deficits on economic growth in Turkey: Does the level of current account deficit matter?. *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 7(5), 186-193.
- Azizi, J., & Faraji, M. (2025). A re-examination of the twin deficits hypothesis in Iran using the threshold vector auto regression model (TVAR) (February 01, 2025). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=5136757> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5136757>, Erişim Tarihi: 20.03.2025.
- Ball, L., & Mankiw, N. G. (1995). What do budget deficits do? Harvard Institute of Economic Research Working Paper, 1740, 95-119. <https://scholar.harvard.edu/files/mankiw/files/whatdobudgetdeficitsdo.pdf> adresinden erişilmiştir, Erişim Tarihi: 14.04.2025.
- Barro, R.J. (1989). The Ricardian equivalence to budget deficits. *The Journal of Economic Perspectives*, 3(2), 37-54.
- Bernheim, B. D. (1989). A neo classical perspective on budget deficits. *The Journal of Economic Perspectives*, 3(2), 55-72.
- Bökemeier, B. (2015). Economic growth and the public deficit in EU member states in central and Eastern Europe. *Romanian Journal of Fiscal Policy*, 6(1), 47-53.
- Çağlayan, E., & Saçaklı, İ. (2006). Satın alma gücü paritesinin geçerliliğinin sıfır frekansta spektrum tahmincisiine dayanan birim kök testleri ile incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 20(1), 121-137.
- Dritsakis, N., & Stamatiou, P. (2016). Budget deficit, economic growth and FDI in the Baltics: A cross-section dependence panel approach. *Journal of Research in Humanities and Social Science*, 4(12), 65-76.
- Eğilmez, M. (2012). İkiz açık, üçüz açık. Kendime Yazılar. <https://www.mahfiegilmez.com/2012/10/ikiz-ack-ucuz-ack.html>, Erişim Tarihi: 20.03.2025.
- Eğilmez, M. (2013). Dış borçlarımız. Kendime Yazılar. [mahfiegilmez.com/2013/12/Ds-Borclarmz.html](https://www.mahfiegilmez.com/2013/12/Ds-Borclarmz.html), Erişim Tarihi: 20.03.2025.
- Eğilmez, M. (2016). Bütçe açığıyla büyüme modeline dönüş. Kendime Yazılar. <https://www.mahfiegilmez.com/2016/11/butce-acgyla-buyume-modeline-donus.html>, Erişim Tarihi: 02.04.2025.
- Eğilmez, M. (2018). Ne kadar açık o kadar büyüme modelinin sonuna doğru. Kendime Yazılar. <https://www.mahfiegilmez.com/2018/05/ne-kadar-ack-o-kadar-buyume-modelinin.html>, Erişim Tarihi: 06.04.2025.
- Eğilmez, M. (2020). Türkiye ekonomisi. 2. Basım. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Ercan, H., & Küçükoglu M. (2020). Ekonomik büyüme, bütçe açığı ve cari açık ilişkisi. *Sakarya İktisat Dergisi*, 9(5), 52-65.
- Galodikwe, I. K., & Mah, G. (2023). Budget deficit and economic growth in BRICS countries: Panel approach. *African Journal of Business & Economic Research*, 18(2), 295-317.
- Gupta, S., Clements, B., Baldacci, E., & Mulas-Granados, C. (2005). Fiscal policy, expenditure composition, and growth in low-income countries. *Journal of International Money and Finance*, 24(3), 441-463.
- Hussain, M. A., & Ahmad, N. (2015). Economic growth, fdi and budget deficit in Pakistan: 1971-2007: Evidence from causality and cointegration analysis. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 9(5), 490-498.
- Kara, M., & Küpeli, B. (2025). Türkiye’de dış borçların ekonomik büyüme üzerine etkisi. İksad Yayınevi: Ankara.
- Karadeniz, Y. (2021). Mali kural uygulayan bazı gelişmekte olan ülkelerde bütçe açığının cari açık, ekonomik büyüme ve enflasyon üzerine etkisi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 51-58.
- Karras, G. (1994). Macroeconomic effects of budget deficits: further international evidence, *Journal of International Money and Finance*, 13(2), 190-210.
- Kızılgöl, Ö. (2006). Türkiye’de büyüme oranı ile işsizlik oranı arasındaki ilişki. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 54-69.
- Kurt, M. (2024). Ekonomik büyüme bütçe açığı ilişkisinde siyasi istikrarın rolü. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 60, 229-241.
- Mohanty, R. K. (2020). Fiscal deficit and economic growth nexus in India: A simultaneous error correction approach. *Journal of Quantitative Economics*, 18, 683-707
- Molocwa, G. A., Khamfula, Y., & Cheteni, P. (2018). Budget deficits, investment and economic growth: A panel cointegration approach. *Investment Management and Financial Innovations*, 15(3), 182-189. doi:10.21511/imfi.15(3).2018.15
- Monamodi, N. E. (2024). The Impact of Current Account Balance on Economic Growth in South Africa. *Economies*, 12(2), 39; <https://doi.org/10.3390/economies12020039>
- Mugo, P. M., Masai, W., & Osoro, K. (2021). The effects of current account deficit on economic growth: Evidence from Kenya. *Journal of Economics and Public Finance*, 7(4), 59-77.
- Musinyani, B. J., Nyoni, T., & Nyoni, M. (2017). The impact of current account deficits on economic growth in Zimbabwe. *International Journal for Innovative Research in Multidisciplinary Field*, 3(8), 1-16.
- Navaratnam, R., & Mayandy, K. (2016). Causal nexus between fiscal deficit and economic growth: Empirical evidence from South Asia. *International Journal for Innovation Education and Research*, 4(8), 1-19.
- Nayab, H. (2015). The relationship between budget deficit and economic growth of Pakistan. *Developing Country Studies*, 5(11), 79-84.
- Nazlioglu, S., Kayhan, S., & Adiguzel, U. (2013). Electricity consumption and economic growth in Turkey: Cointegration, linear and nonlinear granger causality. *Energy Sources, Part B: Economics, Planning, and Policy*, 9(4), 315-324. <https://doi.org/10.1080/15567249.2010.495970>
- Nelson, M. A., & Singh, R. D. (1994). The deficit-growth connection: Some recent evidence from developing countries. *Economic Development and Cultural Change*, 43(1), 167-191.
- Nguluwe, B., & Dunga, H. M. (2024). An examination of the relationship between budget deficit and economic growth in Malawi. *African Journal of Business & Economic Research*, 19(1), 175-198.
- Nkrumah, K. O., Orkoh, E., & Owusu, A. M. (2016). Exploring the budget deficit-economic growth nexus: new evidence from Ghana. *Journal for the Advancement of Developing Economies*. 5(1), 30-43.
- Ogunniyi, M. B., Iwegbu, O., & Adekoya, K. I. (2018). A comparative analysis of the impact of current account balances on economic growth of SANE countries. *International Journal of Development and Sustainability*, 7(3), 1220-1237.

- Özcan, B., & Arı, A. (2013). Para talebinin belirleyenleri ve istikrarı üzerine bir uygulama: Türkiye örneği. *Yönetim ve Ekonomi*, 20(2), 105-120.
- Özdamar, G. (2015). İkiz açıklar hipotezi: Teorik yaklaşımlar ve Türkiye üzerine ampirik literatür incelemesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(2), 165-186.
- Özer, M., Zugic, J., & Tomaš-Miskin, S. (2018). The relationship between current account deficits and growth in Montenegro: ARDL bounds testing approach. *Journal of Central Banking Theory and Practice*, 7(3), 5-24.
- Pesaran, M., Shin, Y., & Smith, R. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289-326.
- Songur, M., & Yaman, D. (2013). Gelişmekte olan ülkelerde işlemler dengesi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Panel veri analizi. *Maliye Dergisi*, 164, 220-232.
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2025a). Genel Yönetim Bütçe Açığı/GSYH (1999-2024). Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/yillar-bazinda-genel-devlet-istatistikleri/>, Erişim Tarihi: 13.03.2025.
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2025b). GY Bütçe Açığı/GSYH (1990-1998). Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/temel-ekonomik-gostergeler/>, Erişim Tarihi: 13.03.2025.
- Şit, M., & Alancıoğlu, E. (2016). Türkiye’de cari işlemler dengesi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Var analizi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 3(5), 5-23.
- Telatar, O. M., & Terzi, H. (2010). Türkiye’de ekonomik büyüme ve cari işlemler dengesi ilişkisi, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(2), 119-134.
- The World Bank (2025a). World Development Indicators. GDP growth (annual %), Erişim adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>, Erişim Tarihi: 13.03.2025.
- The World Bank (2025b). World Development Indicators. Current account balance (% of GDP), Erişim adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.GD.ZS>, Erişim Tarihi: 13.03.2025.
- Wray, L. R., & Lin, E. (2024). The relation between budget deficits and growth: Complicated but clear. The Levy Economics Institute Working Paper Working Paper No. 1055, https://www.levyinstitute.org/wp-content/uploads/2025/03/wp_1055.pdf, (Erişim Tarihi: 10.04.2025).
- Yenipazarlı, A., & Karaca, B. (2022). Cari işlemler dengesi ve ekonomik büyüme: Türkiye üzerine ampirik bir uygulama. *Business Economics and Management Research Journal*, 5(3), 245-265.
- Yıldız, F. (2019). Türkiye ekonomisinde dış borç, ekonomik büyüme ve cari işlemler dengesi ilişkisinin analizi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(4), 3416-3438. <https://doi.org/10.33206/mjss.527590>